

Bismillahirrahmanirrahim

(İyiliği sonsuz, ikramı bol Allah'ın adıyla)

Yayın No: 14

Kur'ân'ın Öğrettiği Kavramlar Serisi: 3

KUR'ÂN

Erdem UYGAN

Yayın Yönetmeni

Hasan Mustafa ARSLAN

Mizanpaj

Burak Oğuz Belen

Kapak

Hilmi Dinç Üvendere

1. Baskı

Haziran, 2016

2. Baskı

Şubat, 2017

ISBN: 978-605-64432-7-5

SÜLEYMANİYE VAKFI YAYINLARI

Hoca Gıyaseddin Mah. Şifahane Cad. No:14

34134 Fatih/ İstanbul

Tel: 0 (212) 513 00 93- Fax: 0 (212) 511 21 69

www.suleymaniyevakfi.org

Yayıncı Sertifika No:12628

Baskı ve Mücellit

Vizyon Basımevi

İkitelli Org. San. Bölğ. Deposite İş Merk.

A 6 Blok Kat: 3 No: 309 Başakşehir/İST

Tel: 0212 671 61 51 Fax: 0212 671 61 52

Genel Dağıtım: Süleymaniye Vakfı İktisadi İşletmesi

Hoca Gıyaseddin Mah. Şifahane Cad. No:14

34134 Fatih/ İstanbul

Tel: 0 (212) 513 00 93- Fax: 0 (212) 511 21 69

Copyright © 2017, Süleymaniye Vakfı Yayınları 2017

Bu eserin tüm hakları Süleymaniye Vakfı Yayınları'na aittir. Yayıncının izni olmaksızın tümüyle veya kısmen yayınlanamaz, kısmen de olsa fotokopi, film vb. tekniklerle çoğaltılamaz ve elektronik ortamlarda yayınlanamaz.

Kur'ân'ın Öğrettiği Kavramlar Serisi - 3

KUR'ÂN

Erdem UYGAN

Erdem Uygan

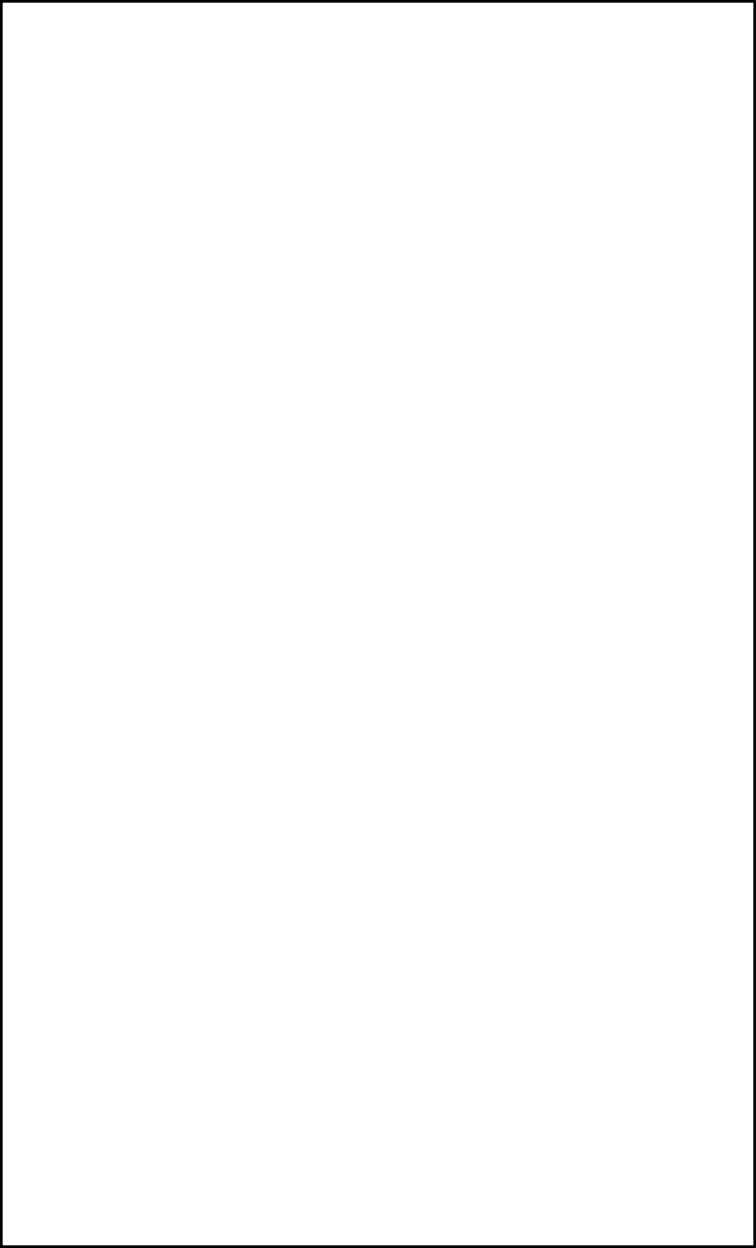
1972 İzmir doğumlu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul Kadıköy’de tamamladı. 1995 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Müh. Bölümünden mezun oldu. 1992 yılından itibaren pek çok radyo ve televizyon programı yaptı. 2008 yılında Kur’an okumalarına ve Arapça eğitimi almaya başladı. 2011 yılından beri Süleymaniye Vakfı yönetim kurulu üyeliği görevini yürütmekte ve aynı kurumda Kur’an’ı anlama metodu ve Kur’an kavramları üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Kur’an’ın Öğrettiği Kavramlar Serisi’nden Zikir 1, Zikir 2 ve Birr Kitapları bulunan Erdem Uygan evli ve iki çocuk babasıdır.

e-posta: erdemuygan@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KUR'ÂN	11
1. Giriş	11
2. Kur'an Kelimesinin Sözlük Anlamı Ve Kur'an'daki Kullanımları	23
3. Kur'an'ı Anlama Metodu Açısından Kur'an Kavramı	29
3.1. Kur'an'ın "Kur'an" Olması	29
3.2. Kur'an Kavramının Kur'an'ı Anlama İlmi/Metodu Açısından Önemi	43
4. Sonuç	55
KAYNAKÇA	61

ÖN SÖZ

Kur'an, dünyadaki her insan tarafından ne olduğu bilinen yeryüzünün en çok okunan kitabının adıdır. Çok okunmasının sebebi, okunmasının ibadet olduğuna inanılmasıdır.¹ Bu inanç, “okuma” denilen eylemin içerisinde “anlama” eyleminin ayrılmasına sebep olmuştur. Böylece artık “anlamadan okumak” gibi bir faaliyetin mümkün olduğu kanıksanmıştır. Oysa Kur'an okumak dışında hiçbir okumanın “anlama”dan bağımsız düşünülmediğini her insan yakînen bilir. Öyle ki bir şeyi okuduğunu söyleyen birine anlayıp anlamadığının sorulması hakaret kabul edilir. Ancak Kur'an okumak hiçbir zaman okuduğunu anlamak manasını içermediği (!) için ne anlaşıldığına değil, kaç kere okunduğuna önem verilir olmuştur. Bu acınası muamele başka hiç bir kitaba değil, sadece Allah'ın kitabına yapılmaktadır.

1 Abdülhamit Birişik, “Kur'an”, Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2002, c: 26, s: 383.

İşte Allah'ın kitabına isim olmuş Kur'an kavramı da sürekli okunduğu halde bir türlü anlaşılammış sayısız kavramların en önemlilerinden biridir. En önemlilerinden diyoruz çünkü Kur'an kavramı anlaşılmadan Kur'an'ın anlaşılması, Kur'an'ın bir metoda göre okunmasının gerekliliğinin fark edilmesi ve Rabbimizin öğrettiği bu metodun doğru kullanılması da mümkün olmamaktadır. Hatta bu muazzam metot görülmediği için Kur'an'ın Allah'ın kitabı olduğu da ispatlanamaz, dogmatik bir inanç halini almaktadır. Oysa bir kitabın "kur'an" olması o kitabın Allah katından gönderildiğinin en büyük ve en kesin delilidir.

Yine bu kavram doğru anlaşılmadan, Kur'an'ın önceki kitaplarla ilişkisinin sağlıklı bir biçimde kurulması ve insanlığa Allah'ın istediği şekilde bir tebliğ yapılabilmesi de olanaksız hale gelmektedir. Yüce Allah ilk insan ve ilk nebî Adem Aleyhisselam'dan son nebî Muhammed Aleyhisselam'a kadar çok sayıda nebî göndermiş ve gönderdiği nebîlerin tamamına kitap vermiştir.² Bu kitapları da kendilerinden önceki kitaplarla aralarına koyduğu "tasdik, tebyin ve nesih" sistemleri ile birbirlerine bağlamıştır. Böylece bir vahiy zinciri oluşmuş ve bu zincir, son halkası olan Kur'an ile tamamlan-

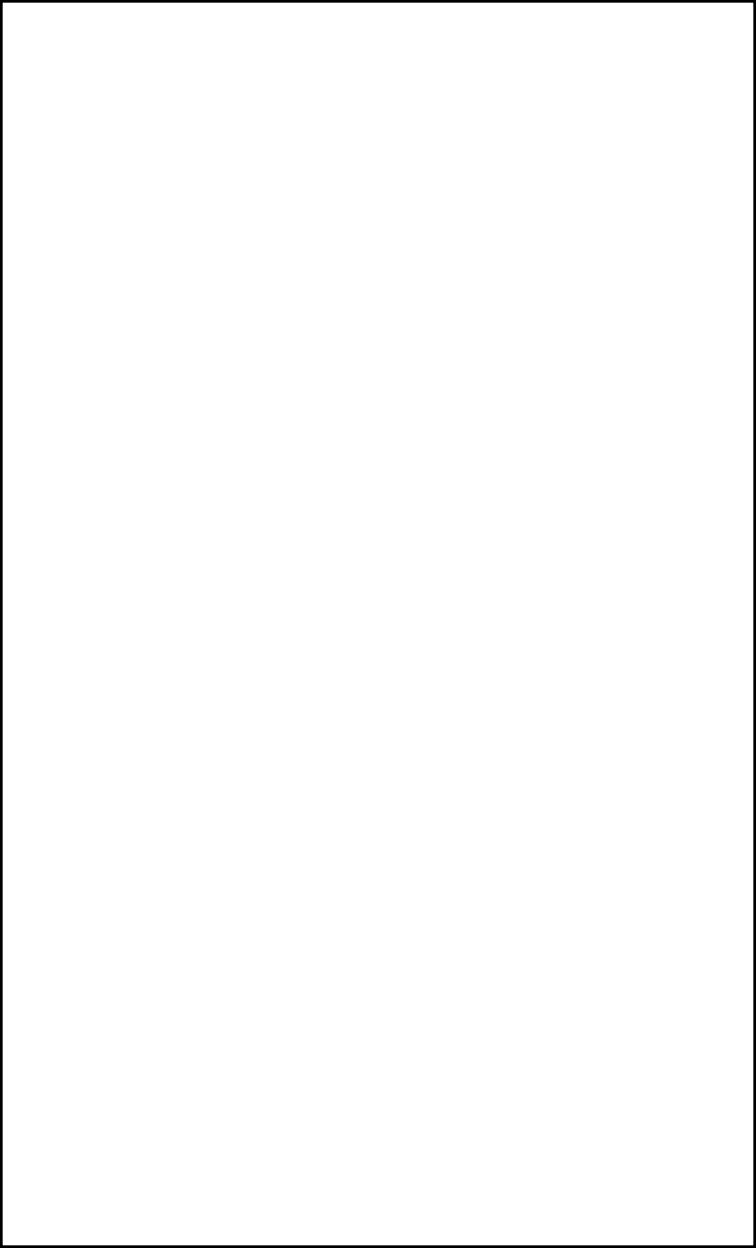
2 En'âm 6/89, Bakara 2/213.

mıştır. Belki de kavramın bu büyük önemi ve Allah'ın kitabını anlamadaki hayatî işlevi sebebiyle Kur'an kelimesi Rabbimiz tarafından son kitabın özel ismi yapılmıştır.

O halde Kur'an'ın Öğrettiği Kavramlar serimizin bu kitabında Kur'an kavramını yine bizzat Kur'an'dan öğrenmeye çalışalım. Çünkü;

Bu Kur'ân, en sağlam yolu gösterir. İyi işler yapan müminlere de büyük bir ödülün varlığını müjdeler. (İsrâ 17/9)

Erdem Uygan

KUR'ÂN

[القرآن]

1. Giriş

Ataları bir biçimde İslam dinini kabul ettikleri için kendilerine günümüzde de “müslüman” denilen bir toplumda doğmuş olan kişiler, Kur'an'ın Allah'ın kitabı olduğunu otomatik olarak kabul edip iman etmektedirler. Aynı şekilde müslüman olmayan bir toplumda doğup yetişmiş olanlar da otomatik olarak bunun aksini iddia etmekte, kendi toplumlarının kitabını Allah'ın kitabı sayıp, Kur'an'ı Allah'tan gelen bir kitap olarak kabul etmemektedirler. Yani öne sürülen iddianın temellendirilmesi bakımından, bu birbirine zıt iddiaların sahibi olan toplumlarda doğmuş kişiler arasında hiçbir fark yoktur. Her ikisi de hayata gözünü açtığı kültürden, yani kendi elinde olmayan bir sebepten dolayı Kur'an hakkında birbirine zıt iki iddiaya sahiptirler.

Durum böyle olunca da müslüman olduğunu düşünenlerin, “iyi ki bu toplumda doğmuşum, müslüman olmayan bir ailem olsaydı kafır olarak ölecektim” gibi tuhaf bir düşünceye sahip olmaları kaçınılmazdır. Böylesi bir durumda imanınız tamamen Allah’ın takdiridir(!). İncancınızı siz seçmemişsiniz adeta siz o inanç için seçilmişsinizdir. Artık sizin kadar şanslı olmadıkları için kafır(!) doğmuş insanlara acımak ve aşağılamak için sürekli kendinizi kandırma ve vicdanınızı susturma talimleri yapmanız gerekecektir.

Oysa bir kitap Allah’ın kitabı olduğu iddiasını taşıyor³ hatta bu konuda açıkça meydan okuyorsa⁴ bu iddianın ispatını da yine kendi bünyesinde barındırıyor olmalıdır. Üstelik bu ispat öylesine sağlam olmalıdır ki yeryüzünde yaşayan herkes, yani Allah’ın her kulu tüm güçleriyle bu iddiayı çürütmeye çalışsalar dahi bunda başarılı olamamalıdır. Çünkü Allah’ın kitabı demek, içinde Allah’ın ayetleri bulunan kitap demektir. Allah’ın güneş ayetine ihtiyaç duymadığını söyleyen hiç kimse olamıyorsa Allah’ın indirdiği bir ayete ihtiyaç duymadığını, dolayısıyla onun Allah’ın ayeti olamayacağını söyleyebilecek bir kişi de olamazdır.

3 Örnek olarak bkz: Şuarâ 26/192, İbrahim 14/1.

4 Örnek olarak bkz: Bakara 2/23-24, Yunus 10/38, Hûd 11/13.

O halde Allah'ın son kitabı olduğu iddiasında olan Kur'an da bu iddiasını bizzat kendisi ispat etmelidir. Zira iddianın sahibi gerçekten Allah ise (yani Kur'an O'nun kitabıysa) bu iddiayı O'ndan daha güçlü bir biçimde ispatlayacak kim olabilir? Ayrıca kainattaki canlı cansız her varlık, Allah'ın sözünün mutlak doğru olacağını bilir. Yine bilir ki Allah bir iddiada bulunuyorsa onu mutlaka ispatlamıştır. Öyleyse müslüman olduğunu ve Kur'an'a tâbî olduğunu iddia eden kişiler de Allah'ın bu ispatlarını bizzat görebilmek zorundadırlar. Aksi halde sadece “atalarının” Allah'ın kitabı olduğunu iddia ettikleri bir kitaba inanarak yaşamış ve ölmüş olurlar. Bu tavır ise yine bizzat Kur'an tarafından eleştirilmekte ve asla kabul edilmemektedir:

وَإِذَا قِيلَ لَهُم اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا
أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ

Onlara “Allah'ın indirdiğine uyun” dense, “Hayır! Biz atalarımızı hangi yolda bulmuşsak ona uyarız” derler. Peki, ataları akıllarını bir şeye çalıştırmamış ve doğru yola da gelmemişlerse! (Bakara 2/170)

Sadece bu ayetten bile Allah'ın indirdiğinin ne olduğunun araştırılması gerektiği açıkça anlaşılmaktadır. Atalarımızdan gördüğümüz kitap Kur'an da

olsa, onu sırf onlar öyle söylüyorlar diye Allah'ın indirdiği kitap saymamız mümkün değildir. Zaten bir kitabın Allah'tan geldiğinin isbatı bir insanın sözüne kalıyorsa o kitap Allah'ın kitabı olamaz.

“Kur'an” kavramı tam da bu noktada, yani gerek Kur'an'ın doğru anlaşılması gerekse Allah'ın kitabı olduğunun net bir biçimde görülebilmesi noktasında kilit rol oynayan kavramlardan bir tanesidir. Bu kavramı doğru öğrenmek Kur'an'ı okuma ve anlama metodunu uygulayabilmek açısından da çok önemlidir. Kur'an kavramı yine Kur'an'dan öğrenilmedikçe Allah'ın kitabına insanın yazdığı bir kitapmış gibi bakmak kaçınılmaz olacak ve beklentilerimiz de alışlagelmiş kitaplardakine benzer yapıda olacaktır. Örneğin aynı konudaki ayetlerin neden farklı surelerde bulunduğunu anlamamız imkansızlaşacak, hatta çoğu zaman farklı surelerdeki iki veya daha fazla ayetin aslında aynı konudan bahsettiğini ve böylece konuya dair detay verdiklerini görmek bile mümkün olmayacaktır. Bu kavram doğru anlaşılmadığında, Kur'an'da “içindekiler”, “giriş”, “sonuç” gibi bölümlerin bulunmayışına bir anlam verilemeyecek, bu kadar dağınık bir kitap Allah'ın kitabı olamaz denilerek kolaycılığa kaçılacaktır. Kur'an kavramı Kur'an'da tanımlandığı şekliyle ortaya konmadığı takdirde, Allah'ın kitabına koyduğu sistemle, ya-

rattığı kainattaki tüm ayetleri arasındaki sistemin aynı olduğu görülemeyecektir. Güneşi bir insanın uydurması ya da sıfırdan imal etmesi nasıl mümkün olamazsa indirilmiş ayetlerin insan tarafından uydurulmasının da mümkün olamayacağını görmek ancak bu kavramın doğru tesbit edilmesi ile mümkündür.

Aslında Allah'ın kitabında bir "içindekiler" bölümü aramak, belli konulardaki ayetlerin bir arada bulunmalarını ve her konunun kendi içinde başlayıp bitmesini beklemek, tıpkı yeryüzündeki ormanların bir yerde, dağların başka bir yerde, tüm madenlerin bir arada "madenler" bölgesinde, hayvanların tamamının kendilerine ait bir yerde olmasını ve bunların birbirleri ile bir ilişkilerinin bulunmamasını beklemek gibidir. Oysa mesela bir "maden" ayetinden yararlanabilmek için "dağ" ayetinin ve daha sayısız ayetin iyi okunması ve anlaşılması gerekir. Deniz ve orman ayetlerini bir arada okumadan, her ikisini birlikte değerlendirmeden gemi yapmak, yani o ayetleri kullanarak bir gelişme sağlamak imkansızdır. Yapılabilse bile ortaya çıkan şeyin gemi olduğu ancak bir iddia olacak, bir gemiden bekleneni vermeyeceği için de sonuçları en basitinden komik, ancak çoğu zaman ölümcül olacaktır. Nitekim "kur'an" kavramına Allah'ın verdiği anlam bizzat Allah'tan

yani Kur'an'dan öğrenilmeden yapılan ayet tercüme-leri de benzer sonuçlara sebep olmuştur. Buna ibretlik bir örnek teşkil etmesi bakımından, İsrâ Sûresi'nin 78. ayetinde geçen "kur'ân'el-fecr" ifadesine verilen anlamları birkaç farklı mealden görmeye çalışalım:

*"Güneşin zevalinden (öğle vaktinde Batı'ya kaymasın-
dan) gecenin karanlığına kadar (belli vakitlerde) na-
mazı kıl. Bir de sabah namazını kıl. Çünkü sabah
namazı şahitlidir."*⁵

Ayete verilen yukarıdaki mealde "kur'ân'el-fecr" ifadesi "sabah namazı" olarak çevrilmiş ve deva-mında da bu namazın şahitli olduğu gibi anlaşıl-ması güç bir ifade tercih edilmiş. Ayetin başında "güneşin batıya kayması", "gecenin karanlığı" gibi ifadelerle gün içerisindeki belli vakitler orta-ya konarak namazların kılınması gereken vakitler "tarif" edilmektedir. Buna rağmen bu meale göre sabah namazının ne zaman kılınacağı belli değil-dir, çünkü vakti değil, ismi yazılmış, sabah namazı denilip geçilmiştir. Oysa ayetin orijinalinde "sa-bah" ve "namaz" ibareleri bile yer almamaktadır. Ayete verilen meal şöyle bir cümleye benzemek-tedir: "Güneş en tepeden aşağı inmeye başlayınca ve hava kararınca yemek ye, bir de kahvaltı yap!"

5 Diyanet İşleri Başkanlığı meali.

Bu cümlede de yemek yenecek vakitler belirleniyorken kahvaltının da ne zaman yapılacağıının söylenmesi beklenirdi, oysa öyle yapılmamıştır. Dolayısıyla böyle bir cümle makul ve makbul bir cümle olamaz. Mealde “kur’ân’el fecr” ifadesine doğru anlam verilemeyince “meşhûd” ifadesine de olması gereken anlam verilememiş ve “şahitlidir” ifadesi tercih edilerek ayetin anlaşılması garanti altına alınmıştır. Ayete verilen bir başka meal de şöyledir:

“Güneşin kaymasından gecenin kararmasına kadar namazı gözet. Sabah Kuran’ını da gözet. Sabahleyin Kuran (okuması) tanık olunur.”⁶

Bu mealde de “kur’ân’el-fecr” tamlaması için “sabah kur’an’ı” karşılığı tercih edilmiş ve devamında geçen aynı ifadeye bu kez “sabahleyin Kur’an” denilip mecburen parantez içindeki “okuması” lafzı eklenmiştir. Oysa yukarıda da belirttiğimiz gibi ayet vakitlerden bahsetmektedir. Verilen mana doğru olsa bile sabah kur’an’ının ne zaman olduğu belli değildir. Kaldı ki Kur’an’ın okunması için özel bir zaman olması da akla yatkın değildir. Kur’an, daima okunarak yaşanması gereken, hayattaki her sıkıntımızın çözümünde başvurulacak ana kaynaktır. Mealdeki tanık olunma konusunun

6 Edip Yüksel meali.

ise hiçbir izahı mümkün görünmemektedir. Aynı ayeti bir başka mealde okuyalım:

“Güneşin sarkmasından (aşağı kaymasından) gecenin kararmasına (yatsı vaktine) kadar namaz kıl ve sabahın Kur’ân’ın(ı, uzunca Kur’ân okunan sabah namazını) da (unutma). Çünkü sabah Kur’ân (okuması) görülecek şeydir.”⁷

“Kur’ân’el-Fecr” tamlamasının çevirisinden sonra başvurulmuş uzun parantez içi açıklama, adeta bu ifadenin “sabah kur’an’ı” olarak çevrilmesinin anlaşılabilir hiçbir yanı olmadığını itirafı niteliğindedir. Önceki mealler için söylediklerimiz bu meal için de geçerlidir. Son olarak aynı ayete ait dahiyane(!) bir mealde konuyu neticelendirmeye çalışalım:

“Güneşin batmasından/kaybolmasından gecenin kararmasına kadar salatı ikame et (mali yönden ve zihinsel açıdan destek olmayı kurumlaştır ve ayakta tut) ve sabah öğrenip öğretilmesini sağla. Çünkü sabah öğrenip öğretilmesi görülecek şeydir.”⁸

Yukarıdaki meal yazan şahsın mealinin önsözünde kullandığı cümleler okuyanlar tarafından gayet anlaşılabilir ifadeler içermektedir. Kendisi

7 Süleyman Ateş mealı.

8 Hakkı Yılmaz mealı.

bu kadar anlaşılır yazabildiği halde Yüce Allah'a revâ gördüğü bu tuhaf ifadeleri görünce yazarın cesaretine hayran kalmamak mümkün değildir. Bu mealde “kur'ân'el-fecr” ifadesine “sabah öğrenip öğretilmesi” şeklinde bir karşılık verilmiştir. “Karşılık” verilmiştir dememizin sebebi “anlam” verilmiştir diyemememizdir.

Mevcut diğer meallere bakıldığında da sonucun yukarıda alıntı yaptıklarımızdan farklı olmadığı rahatlıkla görülebilir. Bunun sebebi ise Kur'an'ın okunmasında ve anlaşılmasında izlenmesi gereken bir metod olduğunun bilinmemesi ve her yazarın kendi şahsi metodunu (eğer bir metoddan söz edilebilirse) uygulamaya kalkışmış olmasıdır. Oysa kainatta hiçbir şeyi gelişigüzel yaratmamış, aksine akıllara durgunluk veren bir sistemi ortaya koymuş olan Rabbimizin kendi kitabını yine kendi belirlediği ve bize de gösterdiği bir metotla göndermemiş olması düşünülemez. Nitekim O şöyle buyurmaktadır:

وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ

Onlara, “bir ilimle” açıkladığımız Kitap getirdik; inanan topluluk için rehber ve ikramı bol olan kitap. (A'râf 7/52)

Kitabın bir ilimle açıklanmış olması, onun bir me-

tod içerdiğini gösterir. Kavramlar serimizin tamamında da Kur'an'daki bu metod ortaya konmakta ve uygulanmaktadır. Okurlarımızın ayrıntılarını tüm serimizde ve Dr. Fatih Orum'un Kur'an'ı Anlama Usûlü kitabında bulabilecekleri bu metodu kısaca özetleyerek Kur'an kavramını Kur'an'dan öğrenmeye başlayabiliriz.

Yüce Allah kitabını kendisi açıklamış, onu açıklama yetkisini nebîleri de dahil hiç kimseye vermemiştir.⁹ Rabbimizin Arapça olarak indirdiği, ayetleri arasındaki "muhkem - müteşâbih" (hüküm bildiren - benzeşen) ilişkisini kurarak oluşturduğu bu sistem Kur'an'ı anlama metodunun temelini oluşturur. Buna göre ayetlerin Arapça orijinalleri üzerinde metodu bilen ekipler halinde çalışılarak, araştırılan konu ile ilgili ayet kümelerine ulaşılır.¹⁰ Bu ayetler konuyla ilgili detaylı bilgiler verirler. Rabbimiz daha bir çok ayetle, Kur'an'a yerleştirdiği bu anlama metodunu detaylı olarak ortaya koymaktadır.¹¹

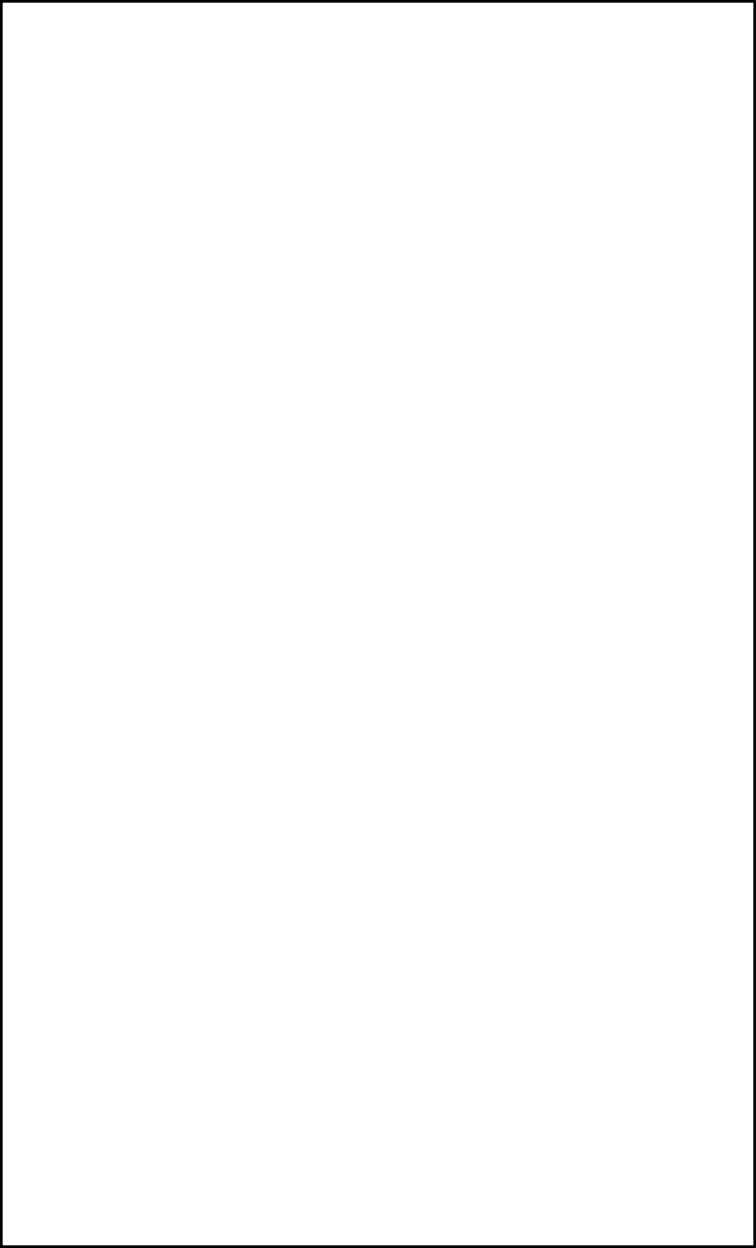
Bu metodu uygulayarak, kur'an kavramıyla ilgili son derece ayrıntılı bilgi sahibi olacak ve bu kav-

9 Hûd 11/1-2.

10 Fussilet 41/3.

11 Zümer 39/23 - Al-i İmran 3/7 - Konunun ayrıntısı için bkz. Fatih Orum, Kur'an'ı Anlama Usulü, Süleymaniye Vakfı Yayınları.

ramın bizzat bu metodu kullanmada ve Kur'an'ı doğru anlamada ne kadar önemli bir yeri olduğunu görmüş olacağız.

2. Kur'an Kelimesinin Sözlük Anlamı Ve Kur'an'daki Kullanımları

“Kur'an” (قرآن) kelimesi Arapça Ka-Ra-E (ق ر أ) kök harflerinden türetilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu kökten türemiş olan tüm kelimeler 88 yerde karşımıza çıkmaktadır. Aynı kök harflerinden oluşan **kur'** (قُرْأٌ) kelimesi kadınların “temizlikten hayız (adet) haline girmesi” durumuna verilen isimdir. Ragıp el-İsfahânî, kelimenin sadece hayız veya sadece temizlik halini değil, temizliği ve onu izleyen hayız halini birarada ifade eden bir kelime olduğunu belirtiyor. Bu kelime Kur'an'da da aynı anlamda kullanılmaktadır. Rabbimiz, kocası tarafından boşanma (talâk) süreci başlatılmış kadınların bekleme sürelerini bildirirken şöyle buyurmaktadır:

وَالْمُطَلَّاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ

Boşanmış kadınlar, kendi başlarına üç kur' (temizlik dönemi) beklerler... (Bakara 2/228)

Ayette kadınların kendi başlarına beklemelerinin belirtilmesi de **kur'** kelimesinin temizlikten hayız-

za geçiş dönemini, yani kanın rahimde toplanma dönemini belirttiğinin delilidir. Zira hayızlı yani adet dönemindeyken ilişki mümkün olmadığından o dönemde kadın zaten kendi başınadır. Ayette “kendi başlarına” 3 kur’ denmesi kur’ kelimesi ile kast edilenin temizlik dönemi olması gerektiğini gösterir. Nitekim Ragıp el-İsfahânî, dilcilerin, temizlik dönemiyle hayız dönemi arasında kanın rahimde toplanması düşünülerek “karae” (قرأ) kelimesine “toplamak, bir araya getirmek” anlamının verildiğini ve “kıraat” (القراءة - okuma) kelimesinin, harf ve kelimeleri dikkatle bir araya toplamayı ifade ettiği için bu anlama geldiğini söyledikleri bilgisini vermektedir.¹² Kısacası kelimenin anlam sahası içerisinde “toplama, bir araya getirme” anlamı baskındır ve okumak dediğimiz fiil de harfleri ve kelimeleri, bir anlam oluşturacak şekilde bir araya getirmek demektir. Kelimenin toplama anlamı yukarıda farklı meallerden okuduğumuz İsrâ Suresi 78. ayette de kullanılmaktadır. Ayette namazın ikame edilmesi emredilmekte ve bunun hangi vakitlerde yapılacağı bildirilmektedir:

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ
قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا

12 Ragıp el-İsfahânî, Müfredatü Elfâzi'l Kur'ân, Tahkîk Safvân Adnan Dâvûdî, Dimaşk-Beyrut, 1992, قرأ maddesi, s: 668.

Namazı, güneşin zevalinden (batı tarafına yönelmesinden) gecenin karanlığının bastırmasına kadar, bir de kızıl (şafak) ışıklarının kümeleştiği (toplaştığı) sırada kıl. Kızıl ışıklardaki kümeleşme gözle görülür. (İsrâ 17/78)

Ayet namazın kılınması gereken vakitleri tarif etmektedir. Bu ayetteki gibi namazı kıl (أَقِمِ الصَّلَاةَ) emriyle başlayan bir ayet daha vardır ve o da namazın vakitlerini bildirmektedir:

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيْ النَّهَارِ وَزُلْفًا مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ
السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ

Gündüzün iki bölümünde ve gecenin gündüze yakın zamanlarında namaz kıl. Çünkü iyilikler, kötülükleri giderir. Bu, aklını başına alacaklar için bir hatırlatmadır. (Hûd 11/114)

Aynı emirle (akimi's-salâte - أَقِمِ الصَّلَاةَ) başlayarak aralarında benzerlik kurulan her iki ayetin de vakit bildirimi yaptığı net bir biçimde görülebilmektedir. O halde İsrâ Suresi 78. ayetteki “kur'ân-el fecr” (قُرْآنَ الْفَجْرِ) ifadesinin de vakti tayin eden bir ifade olması beklenmelidir. Kur'an kelimesinin toplama manası kullanıldığında ifade, “fecrin toplanması” anlamını alır. Fecr kelimesi ile kast edileni de yine vakitten bahseden başka bir ayetten öğreniyoruz:

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ

الْأَسْوَدَ مِنَ الْفَجْرِ

...Size göre fecrin ak çizgisi kara çizgisinden tam seçilinceye kadar yiyin için; sonra orucu geceye kadar tamamlayın... (Bakara 2/187)

Ayette imsak vaktinden bahsedilmekte ve orucun başlama vakti bildirilmektedir. “Size göre” (لكم) ifadesi, oruç tutan kişinin ufku gözlemesi gerektiğini gösterir. Bu vakitte ufka bakıldığında yeryüzünün siyahlığı ile göğün beyazlığını birbirinden ayıran kızıl hat net bir biçimde görülebilir. Bu kıvrıllığa fecr (şafak) adı verilmektedir. İşte İsrâ 78’de de aynı vakitten bahsedilmekte ve “kur’ân’el-fecr” ifadesi ile fecr ışıklarının yani ufuktaki kızıl ışıkların toplanarak iyice görülür hal alması kast edilmektedir. Nitekim ayetin sonundaki إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ifadesi de bu toplanmanın gözle rahatlıkla görülebildiğini ifade etmektedir. Böylece ayette iki kez geçen “kur’ân’el-fecr” tamlaması, okuyan herkes için anlaşılır hale gelmiş ve ayette sabah namazı da dahil olmak üzere namaz kılınması gereken tüm vakitler ortaya konmuş olur:

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا

Namazı, güneşin zevalinden (batı tarafına yönelmesinden) gecenin karanlığının bastırmasına ka-

dar, bir de kızıl (şafak) ışıklarının kümeleştiği (kur'ân'el-fecr) sırada kıl. Kızıl ışıklardaki kümeleşme (kur'ân'el-fecr) gözle görülür. (İsrâ 17/78)

Kur'an kelimesinin "toplama, bir araya getirme" anlamında kullanımına bir diğer örnek de Kıyâmet Suresi'ndedir. Surenin "kalkış günü"nden bahseden ayetlerinde insanların ömürleri boyunca yapıp ettiklerinin ortaya çıkarılmasından bahsedilirken kur'an kelimesi kullanılır. Bu ayetlerde kur'an kelimesinin, yine toplayıp cem etmek anlamına gelen "**cem**" (جمع) kelimesi ile birlikte kullanılması önemlidir. İki kelimenin pekiştirme maksadıyla birlikte kullanılması, kur'an kelimesinin **cem**' kelimesi ile yakın anlamlı olmasından dolayıdır. Böylece kelimenin bir araya getirme anlamı net bir şekilde görülmüş olur:

إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ يُنَبِّأُ الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ
بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُ لَا تُحَرِّكُ بِهِ
لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ

O gün, varıp durulacak yer Rabbinin huzurudur. Neye öncelik verdiği neyi ertelediği o gün insana tek tek bildirilir. Aslında insan, kendi aleyhine açık bir belgedir. Özürlerini sayıp dökse de bir şey değişmez. (Ona şöyle denir:) "(Temize çıkmak için) boşuna ağzını yorma. (Yaptığımı da yap-

madığını da) toparlayıp (cem'ehu) bir araya getirmek (kur'ânehu) bizim işimizdir. (Kıyâmet 75/12-17)

Ayetin devamında ise yine kur'an kelimesi bu kez "okunan" manasında olmalıdır. Zira hitap insandır ve kıraat edilen (okunan) şeyin beyanından, ortaya dökülmesinden bahsedilmektedir:

فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ

Biz onu okurken (kara'nâhu) sen okunanı (kur'an) takip et. Onları sayıp dökmek artık bizim işimizdir. (Kıyâmet 75/18-19)

Diğer bir deyişle burada okuma manası verilen "karae" ve "kur'an" kelimeleri de zaten bir araya toplanmış (kur'an edilmiş) amellerin ortaya çıkarılmasıdır. Dolayısıyla kelimenin Kıyâmet Suresi'nin 17. ayetinde "bir araya getirme", 18. ayetinde "okuma" anlamlarını taşıması, kıraat etmenin, okunan şeyin de belli öğelerini bir araya getirme işlevini göstermesi bakımından önemlidir.

Kısacası bir şeyin kur'an olması, belli elemanlarının anlamlı bir küme oluşturacak şekilde bir araya toplanmış bir yapıda olması demektir. Bu sebeple kıraat etmek, bir araya geldiklerinde anlamlı bir kelime oluşturacak harfleri ve yine bir araya geldiklerinde anlamlı bir cümle oluşturacak kelimeleri okumak anlamına gelir.

3. Kur'an'ı Anlama Metodu Açısından Kur'an Kavramı

3.1. Kur'an'ın "Kur'an" Olması

Kur'an kelimesi pek çok ayette, Rabbimizin gönderdiği kitabın bir "özelliği" olarak kullanılmaktadır. Bunlardan biri şöyledir:

الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ

Elif! Lâm! Râ! Bunlar her şeyi açıkça ortaya koyan Kitap'ın ayetleridir. Belki aklınızı kullanırsınız diye biz bunu Arapça kur'anlar şeklinde indirdik. (Yusuf 12/1-2)

Yukarıdaki ayetlerde kitap ve kur'an kelimele-ri ayrı ayrı kullanılmaktadır. İlk ayette "Kitap"ın ayetleri denildiği halde ikinci ayette "Arapça kur'an şeklinde" ifadesi kullanılarak, kur'an olmasının kitabın bir vasfı olduğu ortaya konmuştur. Bir diğer ayet şöyledir:

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ
أَوْ يُحَدِّثُ لَهُمْ ذِكْرًا

Böylece onu Arapça kur'an olarak indirdik. Belki çekinirler ya da bilgi edinirler diye tehditleri onun içine, değişik şekillerde yerleştirdik. (Tâhâ 20/113)

“Onu indirdik” denilerek Kur'an'dan bahsedilmesi ve “Arapça kur'an olarak” ifadesinin kullanılması yine kitabın bu özelliğinden bahsedildiğini göstermektedir. Aşağıdaki ayetlerde ise Arapça kur'an olma özelliği bu kez kitabın özel ismi olan Kur'an ifadesi de kullanılarak belirtilmektedir:

وَلَقَدْ صَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ
قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

Biz bu Kur'an'da insanlar için her konuyu örnekledik ki akıllarını başlarına toplasınlar. (Örnekleri) Yanıltıcı olmayan ve Arapça kur'an'lar halinde verdik ki kendilerini koruyabilsinler. (Zümer 39/27-28)

Burada da kur'an kelimesi Rasulullah'a indirilen kitabın özel ismi olarak kullanıldığı halde, o kitabın bir özelliği olarak ikinci kez geçmektedir. Kısacası kur'an, kitabımızın adı olmanın yanısıra en önemli özelliklerinden biridir. Peki Kur'an'ın kur'an ol-

ması, hatta Arapça kur'an olması ne demektir? Bu özelliğın, kelimenin kök anlamı olan bir araya getirme, kümeleştirme anlamları ile de doğrudan ilgili olması gerekir. Konumuzun ana ayeti olan İsrâ Suresi 106'da Rabbimiz Kur'an'ın "kur'an" olarak "ayrılması"nın sebebini bildirmektedir:

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا

Biz onu (Kur'an'ı) kur'ân halinde ayırdık ki insanlara aralıklarla (müks üzere) okuyasın (kıraat edesin). Onu parça parça indirdik. (İsrâ 17/106)

Ayette "aralıklarla" kelimesiyle tercüme edilmiş olan "alâ müksin" (على مكث) ifadesi konumuz açısından önemlidir. Rabbimiz, "biz onu kur'an halinde ayırdık ki insanlara "müks" üzere kıraat edesin" buyurmaktadır. Me-ke-se (مكث) fiili bir süre durmak, bir yerde bir süre kalmak, beklemek anlamına gelir.¹³ Kur'an'da geçtiği diğer dört ayette de bu anlamlarda kullanılır.¹⁴ "Mekîs" (المكيث) kelimesi işinde acele etmeyen kişi için kullanılır.¹⁵ Dolayısıyla ayette geçen "alâ müksin" (على مكث) ifadesi "acele etmeden, bekleyerek" anlamına gelir. Burada bekleyerek okuma, Kur'an'ın iniş süreci

13 İbn Manzûr, Lisânu'l Arab مكث maddesi.

14 Ra'd 13/17, Tâhâ 20/10, Neml 27/22, Kasas 28/29.

15 Fatih Orum, Kur'an'ı Anlama Usulü, Süleymaniye Vakfı Yayınları, s:133.

içerisinde konuyla ilgili ayetlerin indirilmesini beklemeyi kastediyor olmalıdır. Zira ayette geçen okuma kelimesi de yine kur'an ile aynı kökten olan kıraat etme fiilidir. Kelimenin bir araya getirme anlamı hatırlanacak olursa ilgili ayetleri bir araya getirerek okumanın kastedildiği anlaşılır. Ayet vahyin iniş süreci dışında da ilgili ayet kümelerinin oluşturulmasından bahsediyor olmalıdır. Çünkü ayette kur'an olarak ayrılmasının sebebi müks üzere kıraat etmek olarak açıklanmaktadır. Yani kıraat edilen konuyla ilgili ayet kümelerinin bir araya getirilmesine dikkat edilmesi, ayetlerin kur'an yani ayetler kümesi oluşturacak şekilde özenle okunup bir araya getirilmesi, acele ile bir hükme varılmaması kast ediliyor olmalıdır. Nitekim Kur'an'dan hüküm çıkarmak için sergilenmesi gereken tavrı bildiren Tâhâ Suresi 114. ayette de benzer bir durum görülmektedir:

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى
إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

Gerçek hükümdar olan Allah pek yücedir. Kur'ân'ın (ilgili anlam kümesinin) vahyi tamamlanmadan hüküm vermekte acele etme. “Rabbim ilmimi artır” de. (Tâhâ 20/114)

Bu ayetteki “kur'an” kelimesine elimizde tuttu-

ğumuz kitabımız olan Kur'an anlamını vermenin imkansız olduğu açıktır. Zira öyle bir durumda Nebîmizin, kendisine indirilen kitabın vahyi tamamlanıncaya kadar hüküm vermemesi emredilmiş olmaktadır. Oysa vâkıâ böyle değildir. Kur'an'ın vahyi Nebîmizin ölümünden kısa bir süre önce tamamlanmış olmasına rağmen Nebîmiz tüm risalet hayatında Kur'an ile hüküm vermiştir. O halde buradaki kur'an kelimesinin, hüküm verilmesi gereken konuyla ilgili "ayet kümesi" anlamında olması gerekir. Bu anlam yukarıda gördüğümüz İsrâ Suresi 106. ayetteki "kur'an halinde ayırma" ve "bekleyerek, dikkatle okuma" (müks) ifadelerine de uygundur. Rabbimiz bu şekildeki okumayı yine "yavaş yavaş ve düşünerek" anlamına gelen "tertîl" kelimesi ile de tarif etmektedir:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَّاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا

Görmezlikten gelenler: "Kur'ân ona toptan indirilseydi ya?" dediler. Böyle olması, senin kalbini sabitleyelim ve sana ağır ağır (tertîl ile) okuyalım diyedir. (Furkân 25/32)

Burada kafirlerin sorguladıkları, Kur'an'ın toptan, yani tek seferde, blok halde veya tek bir ayet kümesi halinde indirilmemiş olmasıdır. Nebîmizin ayet-

ler arasındaki ilişkileri gözeterek ilgili ayetleri bir araya toplaması yani kur'an'ları (ayet kümelerini) dikkate alması eleştiriliyor olsa gerektir. Oysa parça parça indirilmesinin sebebi ayetler arasında bir bağ kuruluyor, bir düzen ve tertibin yerleştiriliyor olmasındandır. Okuyan kişi de bu düzene uymak ve dikkatle, üzerinde durarak okumak durumundadır:

وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا

Kur'ân'ı yavaş yavaş ve düşünerek (tertil ile) oku! (Müzzemmil 73/4)

Kur'an'ın bir kerede indirilmesi, adeta şiir gibi tek seferde okunacak, başı sonu belli, duygulara hitap eden bir kitap olması demektir. Oysa Kur'an apaçık (mübîn) ayet kümelerinden (kur'an'lardan) oluşmaktadır:

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ

Muhammed'e şiir öğretmedik; zaten gerekmezdi de. Bu, sadece doğru bilgi (zikir) ve açıklayıcı Kur'ân'dır. (Yâsin 36/69)

Böylece Rabbimizin bu bölümün başında gördüğümüz ayetlerde, Kur'an'ı Arapça kur'an olarak indirdiğini söylemesinin ne demek olduğunu anlamamız mümkün olmaktadır. Yüce Allah kitabını Arapça "ayetler kümesi (kur'an)" biçiminde oluş-

turmuş, Arapça metin üzerinde ayetleri bir küme oluşturacak şekilde birbirleriyle ilişkilendirmiştir. Bu sayede Kur'an'da ihtiyaç duyulan her konuyla ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşmak mümkündür.

Kur'an'dan doğru hükme yani hikmete varmanın metodu ayetler arasındaki Rabbimizin koyduğu ilişkilere (muhkem – müteşâbih) dikkat etmekten ve ilgili ayetler kümesini (kur'an'ı) belli bir metoda göre oluşturmaktan geçer. Bu sistem Arapça olarak kurulduğu için meallerden bunu yapmak mümkün değildir. Nitekim çalışmamızın giriş kısmında “kur'ân'el-fecr” kelimesine meallerde verilen manaların ne kadar farklı ve anlaşılmasız olduğunu görmüştük. Şu ayet bu açıdan önemlidir:

وَلَقَدْ نَعَلِمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ
إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ

“Bunu ona bir kişi öğretiyor” dediklerini elbette biliyoruz. Dillerine doladıkları o kişi düzgün bir Arapça bilmez ama bu apaçık Arapçadır.

(Nahl 16/103)

Ayetin mealine “düzgün bir Arapça bilmez” olarak yansımış olan “a'cemi” (أَعْجَمِيٌّ) ifadesi Arapça olmayan bir dili değil, fasih olmayan yani düzgün ve kurallı bir biçimde kullanılmayan Arapça'yı işaret ediyor olmalıdır. Kelimenin “fasih ve açık

olmayan” şeklindeki anlamını sözlükler bildirmektedirler.¹⁶ Yani burada Kur'an'daki gibi mükemmel bir Arapça'ya sahip olmayan bu sebeple açık seçik anlaşılabilen, mübhem bir şekilde Arapça konuşan bir kişiden söz ediliyor olsa gerektir. Ayetin sonunda Kur'an'ın dilinin apaçık Arapça olduğunun belirtilmesi de bu yüzdendir. Nitekim Kitab'ın açıklaması (tafsil) Arapça ayet kümeleri olarak yapılmıştır. Kur'an kelimesinin çoğul formu bulunmadığından hem tekil hem de çoğul olarak kullanılabilir:

كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

Bu bir kitaptır ki ayetleri, bilenler topluluğu için Arapça kur'ânlar (kümeler) halinde açıklanmıştır (tafsil edilmiştir). (Fussilet 41/3)

Geçtiği bir diğer ayette de “a'cemi” kelimesi yine “fasih olmayan” anlamındadır:

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءً وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَئِكَ يُنَادُونَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ

Onu anlaşılmaz ayet kümeleri (kur'ânen a'cemiyyen) şeklinde oluştursaydık derlerdi ki “ayetleri

16 İbn Manzûr, Lisânu'l Arab, ع ج م maddesi.

açıklansa (tafsil edilse) ya?" İstedığınız şey aynı anda hem a'cemi (anlaşılmaz) hem düzgün bir Arapça olması mı (bu nasıl olabilir ki)? De ki "O, inanıp güvenenler için doğru yolu gösteren ve şifa olan bir kitaptır. İnanmayanların sanki kulakları tıkalı, müminlere karşı gözleri sanki kördür. Kendilerine uzak bir yerden seslenen kişiler gibidirler. (Fussilet 41/44)

Ayette Kur'an'ın "a'cemi kur'an'lar", yani fasih olmayan, Arap dilinin kurallarının gözetilmediği, dolayısıyla kapalı ve anlaşılmaz ifadeler içeren ayet kümeleri (kur'an) şeklinde oluşturulmasından bahsedilmektedir. Ayetin başındaki "oluştursaydık" ifadesi, inanmayan kişilerin öne sürdükleri bir bahaneden kaynaklanıyor olmalıdır. Yani bu kişiler, "Allah'ın kitabı öyle herkesin rahatça anlayabileceği sözlerden oluşmamalı, kutsal bir metin bir takım kapalı, tılsımlı ifadeler içermeli, oysa senin okudukların net bir biçimde anlaşılıyor" şeklinde bir bahane öne sürüyor olmalıdır.¹⁷ Bu durumda ayetteki "kur'anen a'cemiyyen" ifadesi de "kolay anlaşılamayan, gizemli, kapalı ifadelerden oluşan kümeler" şeklinde anlaşılmalıdır. Ancak bu yapıda

17 Nitekim Allah'ın kitabından böylesi olağandışı beklentiler olabildiğini şu ayette de görebiliyoruz: وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كَلِمَةٌ بِهِ الْمَوْتَى "Kendisiyle dağların yürütüldüğü, yerin yarıldığı, ölülerin konuşurulduğu bir kur'an olsaydı..." (Ra'd 13/31)

oluşturulsa bile yine de “neden tafsil edilmedi bu kitap” şeklinde mazeretler üreteceklerdir. O halde “a’cemi kur’an” ifadesi ile “hiçbir şekilde kendini açıklayamayan anlaşılmaz ayet kümeleri” kastediliyor olmalıdır. Diğer bir deyişle, a’cemi olan bir kitap kur’an oluştursa bile tafsilat gerçekleşmeyecektir (anlaşılmaz, kuralsız bir Arapçayla indirilmiş bir kitap, ayet kümeleri haline getirilse dahi ondan herhangi bir konuda açıklamaya ulaşmak mümkün olmayacaktır).

Nitekim ayetlerin “kur’ânen Arabiyyen” olmasının yani dilin kurallarına tam anlamıyla uygun ve fasih olmasının ayetlerin birbirlerini açıklaması (tafsil) ile ilgili bir özellik olduğunu yukarıda, aynı surenin üçüncü ayetinde görmüştük. Bu sebeple Rabbimiz bunun mantıklı bir talep olmadığını, anlaşılmaz ifadelerden oluşan ayet kümelerinin aynı zamanda tafsil edilemeyeceğini, yani birbirlerini açıklayacak yapıda olmayacağını belirtmektedir. Dolayısıyla ayetin, “ayetleri açıklanmalı (tafsil edilmeli) değil miydi?” bölümünde, inanmayanların bahane üretmek ve işi yokuşa sürmek bağlamında söyledikleri bu sözden, ayetlerin tafsil edilmesi için indirildikleri dilin kurallarını en iyi şekilde taşıyor olmaları ve bu şekilde kur’an’lar oluşturmaları gerektiğini anlıyoruz. Tafsilin yani kümeler oluşturularak yapılacak detaylandırmanın ancak dilin açık ve net kullanımıyla gerçekleşmesi mümkündür.

Dil kapalı ve kuralsız (a'cemi) olursa tafsil mümkün olmayacaktır. Allah'ın kitabının ayetleri sahip olduğu dilin tüm kurallarına uygundur ve anlam kümeleri oluştururlar. İşte ancak bu şekildeki kümelemlerle tafsil (açıklama) gerçekleştirilebilir. Aşağıdaki ayetler de bu bağlamda değerlendirilmelidir:

بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ أَوْلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةً أَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ

Apaçık Arap diliyledir. Kur'ân, elbette öncekilerin Kitap'larında da vardı. İsrailoğulları bilgilerinin bunu bilmesi, onlar için bir delil (ayet) değil midir? Onu Arap olmayan / fasih Arapça konuşamayan (a'cemi) birine (vahiy olarak) indirseydik, o da bunlara okusaydı (kıraat etseydi) yine de ona inanıp güvenmezlerdi. (Şuarâ 26/195-199)

198. ayette Kur'an'ın "a'cemi" bir kişiye yani dile hakim olmayan veya yabancı bir kişiye indirilmesi durumundan bahsedilmektedir. Dolayısıyla ona indirilecek kitap açık ve fasih olmayan tam anlaşılmayan ifadelerden oluşacaktır. Böyle bir kitap için de kıraatten söz edilmesi, ayetlerinin yine kümeler oluşturduğu ve bu yapıya dikkat edilerek okunduğu anlamına gelir. Çünkü Allah'tan gelen ayetler zaten mutlaka kur'an'dırlar yani

kümeler oluşturacak biçimdedirler. Ancak Fussilet 44'te olduğu gibi bu kişiler de kitabın tılsımlı, açık olmayan ifadeler içermesi gerektiği şeklinde mesnetsiz iddialar öne sürmüş olmalıdırlar. Yine Fussilet 44'e göre böyle bir kitabın tafsil edilmesi söz konusu olmayacaktır.

Kur'an'ın fasih Arapça konuşan Nebimizin diliyle kolaylaştırılmış olması da o dilin tüm kural ve özelliklerine uygun olduğunu gösterir:

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَا بِهِ لِبَلْسَانِكَ لِيُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا

Kur'ân'ın senin dilinle anlaşılmasını kolaylaştırdık ki kendini koruyanlara onunla müjde veresin, karşı koyan topluluğu da uyarasın.

(Meryem 19/97)

Buraya kadar edindiğimiz bilgiler ışığında kur'an kelimesinin ayet grubu anlamında Allah'ın kitabının önemli bir özelliğini dile getirdiğini ve onun sıfatı olarak kullanıldığını gördük. Bu kullanımı en net şekilde üstelik bir de örnek ışığında gözler önüne seren ayetler Yusuf Suresi'nin hemen başında karşımıza çıkmaktadır:

أَلَمْ تَرَ تِلْكَ آيَاتِ الْكِتَابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

Elif! Lâm! Râ! Bunlar her şeyi açıkça ortaya

koyan Kitap'ın ayetleridir. Belki aklınızı kullanırsınız diye biz bunu Arapça kur'ânlar şeklinde indirdik. (Yusuf 12/1-2)

Daha önce de gördüğümüz bu ayetlerde Kitab'ın ayetlerinin Arapça kur'an yani ayet kümeleri şeklinde olduğu belirtildikten sonra adeta "işte o kur'an'lardan biri" dercesine aşağıdaki ayet geliyor:

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ
وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ

İşte bu Kur'ân'ı (ayetler grubunu) vahyederek sana hikâyelerin en güzelini anlatacağız. Oysaki daha önce sen bundan tamamen habersizdin. (Yusuf 12/3)

Ayetin başındaki "işte bu" ifadesini kullanmamızın sebebi buradaki kur'an ifadesinin bir önceki ayetin aksine "elif-lam (ال)" belirlilik takısı ile "el-kur'ân" şeklinde gelmiş olmasıdır. Böylece önceki ayette kur'an olma özelliği dile getirilirken kullanılan "kur'ân'en arabiiyyen" (Arapça ayet kümeleri) belirsiz ifadesi belirlenmiş olmakta ve "o Arapça ayet kümelerinden biri olarak da işte bu kümeleri (el-kur'ân) vahyediyo ve sana hikayelerin en güzelini anlatıyoruz" denilmektedir. Dolayısıyla burada, dördüncü ayetle başlayıp surenin sonuna kadar sürecek olan Yusuf kıssası için "kur'an" ifa-

desi kullanılmaktadır. Çünkü konuyla ilgili ayetler Kur'an'da sadece bu surede bir arada bulunmakta ve bu kısma bağlamında birbirleriyle ilişkili, insicamlı bir ayet kümesi oluşturmaktadırlar.

Son olarak Kur'an kelimesinin ayet kümesi anlamında kullanımına hadis rivayetlerinde de sıklıkla rastlandığını belirtmemiz gerekir. Bu da kelimenin bu terim anlamının vahyin ilk muhatapları tarafından iyi bilindiğini göstermektedir. Bunlara bir örnek şöyledir:

Abdullah ibn Ömer(R)'den: İnsanlar Kubâ Mescidi'nde sabah namazı kılarlarken birisi geldi: "Allah, Peygamber üzerine Ka'be'ye yönelmesi için bir "kur'ân" indirdi; siz de Ka'be'ye: yöneliniz!" dedi. Onlar da namaz içinde Kâ'be'ye yöneldiler.¹⁸

Kitab'ın kur'an özelliği Rabbimiz tarafından oluşturulduğuna göre ayetler gelişigüzel değil, bir sistem dahilinde bir araya getirilerek bir küme oluşturmalı ve Yüce Allah kitabında Kur'an'ın bu özelliğinin nasıl kullanılması gerektiğini yani "Kur'an'ı anlama ilmi"nin detaylarını bildirmiş olmalıdır. Nitekim bir ayette Rabbimiz şöyle buyurur:

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ
وَلَا تَكُنَ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا

Gerçekleri içeren bu kitabı sana biz indirdik ki insanlar arasında Allah'ın gösterdiği (yöntem) ile hükmedesin. Sakın hainlerin savunucusu olma. (Nisâ 4/105)

O halde şimdi de Rabbimizin tüm kitaplarına koyduğu kur'an olma özelliğinin Kur'an'ı anlamada nasıl kullanılacağını yine O'nun ayetlerinden öğreneyim.

3.2. Kur'an Kavramının Kur'an'ı Anlama İlmi/Metodu Açısından Önemi

Kur'an'ın kur'anlar yani ayet kümeleri oluşturacak şekilde ayrılmış olması¹⁹ onun ilgili ayetleri doğru bir şekilde kümelendirebilecek çalışmalar yapılarak okunmasını gerektirmektedir. Bu da hüküm çıkarmakta acele etmemeyi ve Allah'ın yardımını talep ederek²⁰ okumayı zorunlu kılar. Bu okuma elbette bir metoda göre olmak zorundadır. Giriş bölümünde de gördüğümüz A'râf Suresi 52. ayetteki "bir ilimle" (عَلَىٰ عِلْمٍ) ifadesi Kur'an'ın bir metodu olduğunu gösterir:

وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ

19 İsrâ 17/106.

20 İsrâ 17/106, Tâhâ 20/114.

Onlara, bir ilimle açıkladığımız Kitap getirdik; inanan topluluk için rehber ve ikramı bol olan kitap. (A'râf 7/52)

Tâhâ 114'ün sonunda Rasulullah'a söylenen “Rabbim ilmimi artır de!” (وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا) emrindeki ilim de A'râf 52. ayetteki “ilim”, yani Kur'an'ın açıklanma metoduna atıf olmalıdır. Zaten daha önce de gördüğümüz gibi bu ayet metotla ilgili ayetlerden biridir:

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

Gerçek hükümdar olan Allah pek yücedir. Kur'ân'ın (ilgili anlam kümesinin) vahyi tamamlanmadan hüküm vermekte acele etme. “Rabbim ilmimi artır” de. (Tâhâ 20/114)

Kur'an ayetlerinin birbirleriyle ilişkisini detaylandıran Âl-i İmrân Suresi 7. ayette de “bu ilim”de derinleşenlerden (الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ) bahsedilmektedir. Yani bu kişiler Kur'an'ı anlama metodunu bilen ve Allah'ın yardımı ile bu metodu gittikçe daha iyi kavrayıp kullanan kişiler olmalıydılar:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ

وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ
إِلَّا أُولُوا الْأَنْبَابِ

Bu Kitab'ı sana indiren O'dur. Bunun bir kısmı muhkem (hükme esas alınan) âyetlerdir; onlar Kitab'ın anasıdır. Diğerleri müteşâbihtir (muhkemlerle benzeşirler). Kalplerinde eğrilik olanlar, istedikleri te'vîli (bağlantıyı) kurup fitne çıkarmak için kendi eğrilikleriyle benzeşen âyetlere uyarlar. Oysa Kitab'ın tevilini (iç bağlantısını) sadece Allah bilir. "O ilimde" derinleşmiş olanlar şöyle derler: "Biz, bu Kitab'a inandık; (muhkem, müteşâbih ve tevil) hepsi de Rabbimiz katındadır." Böyle bir bilgiye sadece sağlam duruşlu olanlar ulaşabilirler. (Âl-i İmrân 3/7)

Görüldüğü üzere Kur'an ayetlerinin muhkem ve müteşâbih yapısı ayet kümelerini oluşturmanın anahtarıdır. Böylelikle muhkem yani bir konunun ana ayeti olan ayetler o konuyla ilgili kendileri ile benzeşen (müteşâbih) başka ayetlerle ikişerli (mesâni) kümeler oluşturmak suretiyle açıklanırlar:

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِي

Allah sözlerin en güzelini, birbirine benzer (müteşâbih), ikişerli (âyetler içeren) bir kitap olarak indirmiştir... (Zümer 39/23)

Böylece açıklamayı yapan, kitabına bu sistemi koyan Rabbimizin bizzat kendisi olur:

الرَّ كِتَابٌ أَحْكَمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ أَلَّا
تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي لَكُمْ مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ

“Elif! Lâm! Râ! Bu öyle bir kitaptır ki âyetleri hem muhkem kılınmış hem de doğru kararlar veren ve her şeyin iç yüzünü bilen Allah tarafından açıklanmıştır (tafsil).” (Hûd 11/1)

Bu açıklamaya ulaşmak da yine metodu yani “o ilmi” bilen ekiplerin yapabileceği bir iştir. İşte Kur’an bu metod gereği Arapça kur’an’lar (ayet kümeleri) oluşturacak şekilde Rabbimiz tarafından dizayn edilmiş ve yukarıdaki ayette sözü edilen açıklama bu şekilde yapılmıştır:

كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ فَرَأْنَا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

Bu bir kitaptır ki âyetleri, “bilenler topluluğu” için Arapça kur’ânlar (kümeler) halinde açıklanmıştır. (Fussilet 41/3)

Buradaki “bilenler topluluğu” (قَوْمٌ يَعْلَمُونَ) ifadesi de yine “o ilmi” yani kitabın kendisini açıklama metodunu bilenlerdir. Böylece bu metodu bilenler, ekipler halinde Allah’ın Arapça olarak oluşturduğu kur’an’ları (ayet kümelerini) tesbit ederek ilgili konuda hükme ulaşmaya gayret göstereceklerdir.

3.3. Kur'an Kavramının İlahi Kitaplar Arası Tasdik Sistemi Açısından Önemi

Buraya kadar açıklamaya çalıştığımız bu muazzam sistemi ancak Allah oluşturabilir. Bu sebeple Kur'an'ın kur'an özelliğinde dizayn edilmiş olması, Allah'ın kitabı olduğunun da en büyük delilidir. Şu ayette “bu Kur'an” ifadesinin kullanılmış olması bu yüzdendir:

قُلْ لِّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

De ki “Bu Kur'ân'ın benzerini getirmek için insanlar ve cinler bir araya gelseler onun bir benzerini getiremezler; isterse sırt sırta vermiş olsunlar.” (İsrâ 17/88)

Ayetlerde “Arapça” kur'an'lar ifadesine yer verilmesi, başka dillerde de kur'an (ayet kümeleri) şeklinde düzenlenmiş bir vahiy olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Nitekim şu ayet bu soruyu sormamızı makul kılar:

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا
وَتُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ

İşte böyle. Bunu sana, Arapça kur'anlar halinde vahyettik ki Anakent'te (Mekke'de) ve çevre-

sinde olanları uyarasın. Geleceğinden şüphe olmayan toplanma günü konusunda da uyarasın. Bir kesim Cennette, bir kesim de alevli ateşin içinde olacaktır. (Şûrâ 42/7)

Nebimize hitaben “bunu sana Arapça kur'an'lar halinde vahyettik” denmesi, Nebimiz dışındaki nebilere vahyedilenin de kur'an halinde olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. Rabbiniz bu sorumuzu da şöyle cevaplamaktadır:

وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا
عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَى لِّلْمُحْسِنِينَ

Ondan önce Mûsâ'nın kitabı vardı; hem bir rehber hem de Allah'ın ikramıydı. Onu tasdik eden bu kitap da Arap diliyle indirilmiştir ki yanlış yapanları uyarasın ve güzel davrananlar için de bir müjde olsun. (Ahkâf 46/12)

Görüldüğü üzere Kur'an, Mûsâ Aleyhisselam'a indirilmiş olan kitabı tasdik eden, onun Arap dili ile indirilmiş halidir. Siz Allah'ın indirdiği tüm kitapların aynı özellikleri taşıması gerekir. Dolayısıyla tüm ilahi kitaplar gibi Kur'an'ın da Allah'ın kitabı olduğunun en önemli delillerinden biri kendinden öncekiler gibi kur'an'lar şeklinde düzenlenmiş olmasıdır. Yani ayetleri, sadece Allah'ın kitabında olabilecek anlam örgüsü ile kü-

meler oluşturabilecek halde dizayn edilmiştir. Bu sebeple önceki kitapların mensupları kendi ellerindeki kitabı tasdik edecek olan kitapta “kur'an” olma özelliğini arayacaklardır. Onu tanımalarının sebebi kendi kitaplarında da olan bu özel vasıftır:

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَتَيْنَكُمْ لَتَسْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةً أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

“En büyük şahit kimdir?” diye sor ve de ki “Allah’tır. O, benimle sizin aranızda şahittir. Bu Kur’an bana vahyedildi ki sizi ve ulaştığı kişileri onunla uyarayım.” De ki “Siz Allah ile birlikte başka ilahların olduğuna şahit misiniz? Ben şahit değilim.” De ki “O tek ilah’tır. Ben, sizin ona ortak saydıklarınızdan uzağım.” Kitap verdiğimiz kimseler onu, kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Kendilerine yazık edenler, ona inanıp güvenecek değillerdir. (En’âm 6/19-20)

Ayetteki “onu tanırlar” (يَعْرِفُونَهُ - ya’rifûnehû) ifadesi gelen kitapla ilgili bilgilerinin marifet derecesinde olduğunu, yani üzerinde tedkikler yapıp ellerindeki ile aynı özellikte olduğunu gördükten sonra so-

nuca ulaştıklarını ortaya koymaktadır. Kur'an'ın, kur'an olma özelliğini gördükleri zaman artık tanıyıp, onun Allah'ın kitabı olduğunu anlayanlar Rasulullah'ın meseleye hakim olduğunu, konuyu bildiğini söylemektedirler:

وَكَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

İşte âyetlerimizi böyle evire çevire anlatırız ki birileri: «Sen bir yerden öğrenmişsin» desin, biz de onu bilen bir topluluğa açıklamış (tebyin etmiş) olalım. (En'âm 6/105)

Yine bu ayette de bilen bir topluluktan bahsedildiğini, tebyinin onlar için yapıldığını görmeden geçmemeliyiz. Burada da “ilim”den kasıt metodu bilmek olmalıdır. Nitekim yukarıda gördüğümüz ve konumuzun ana ayetlerinden biri olan İsrâ 106. ayetin hemen devamında da önceki kitapların mensuplarından bu “ilmi” bilenlerin Kur'an karşısındaki tavırları tüyler ürperticidir. Konumuz açısından önemine binaen 106 ve 107. ayetleri birlikte okumamız yerinde olacaktır:

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا قُلْ
 آمَنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى
 عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا

Biz onu kur'ân halinde ayırdık ki insanlara

aralıklarla öğretesin. Onu parça parça indirdik. De ki “Siz ona ister inanın, ister inanmayın. Daha önce kendilerine bu “ilim” verilmiş olanlara okunduğu zaman çenelerinin üstüne kapanıp secde ederler.” (İsrâ 17/106-107)

Kur'an'dan önceki kitaplar da aynı kur'an olma özelliğini taşıdıklarından, bunu gören metodu bilen kişiler Kur'an'ın bekledikleri kitap olduğunu görüyor ve secdeye kapanıyorlar. Çünkü Âl-i İmrân Suresi'nin 81. ayetinde belirtildiği üzere, gelecek olan musaddik elçiye yani yeni kitaba uyma zorunlulukları bulunmaktadır.²¹ Önceki kitapların da kur'an olduklarına işaret eden bir diğer ayet de şöyledir:

فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكِّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَفْرُقُونَ الْكِتَابَ
مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ

Sana indirdiğimiz şeyden dolayı şüphen varsa senden önce Kitabı okuyanlara (kıraat edenlere) sor. Doğrusu Rabbinden sana da aynı gerçek gelmiştir. Sakın şüpheye kapılanlardan olma. (Yunus 10/94)

Ayette “okuyanlar (kıraat edenler)” diye çevrilmiş olan kelime, kur'an kelimesinin şimdiki zaman fiil hali olan “yakraûne” (يَفْرُقُونَ) kelimesidir. Kita-

21 Konunun detayı için bkz: Erdem Uygan, Zikir 2 veya Fatih Orum, Tasdik - Tebyin ve Nesih Süleymaniye Vakfı Yayınları.

bın kıraat edilmesi, onun kur'an olma özelliği kullanılarak okunması demektir. Yani kıraat, baştan beri görmeye çalıştığımız gibi kitabın, ayetler arası ilişkiler gözetilerek, Allah'ın koyduğu metotla okunması anlamına gelmektedir. Bu da önceki kitaplarda da aynı sistemin olduğunu gösterir. Hatta bu sebeple Rasulullah bile kendisine indirilenden şüphe duyması halinde önceki kitapları bu sistemle okuyabilen kişilere yönlendirilmektedir. Ayrıca ayette "indirdiğimiz" kelimesine karşılık gelen Arapça ifade "tenzil" değil, "inzal" ifadesidir. Yani ayet "sana inzal ettiğimiz..." şeklinde başlamaktadır. Kur'an'ın geneline baktığımızda her ikisi de "indirme" anlamına gelen tenzil ve inzal kavramları arasında önemli bir fark olduğunu tespit etmekteyiz: Tenzil formunda gelen indirme ifadeleri ile indirilen şeyin kaynağına yani Allah'tan geldiğine vurgu yapılırken, inzal formunda kullanılan indirme ifadesinde vurgunun indirilen şeyin içeriğine yani hükümlerine yönelik olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla ayette Nebimizin şüphe duyabileceği şey kendisine gönderilenin Allah'tan olup olmadığı değil, indirilenin içeriğinde ulaştığı hükmün doğru olup olmadığıdır. Böyle bir durumda önceki kitapları kıraat edenlere yönlendirilmesi de yukarıda bahsettiğimiz tüm kitaplardan hüküm çıkarma yönteminin aynı olduğu konusundaki

görüşümüzü desteklemektedir. Dolayısıyla ayette kıraat etme fiilinin kullanılmış olması ayetler arası ilişkileri gözetip doğru hükme (hikmete) varma amaçlı metodik bir okumayı ifade etmektedir. Konuyla ilgili bir başka ayet de şöyledir:

وَإِذَا تُلِيٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا إِنَّا بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تَلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبَعُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ

Onlara, birbirini açıklayan âyetlerimiz okununca, bizimle karşılaşmayı beklemeyenler derler ki “Bize bundan başka bir Kur’an (ayetler kümesi) getir, ya da onu değiştir.” De ki “Onu kendiliğimden değiştirmeye yetkim yoktur. Ben sadece bana yapılan vahye uyarım. Eğer Rabbime karşı gelirim büyük bir günün azabından korkarım.” (Yunus 10/15)

Kendilerine okunan ayetleri işlerine gelmediği için beğenmeyen kişiler, yerine başka ayetler isterlerken bile “kur’an” olmasını istiyorlar. Bu da demektir ki hükmün Allah’tan olmasını ama bu verilenden başka olmasını talep ediyorlar. Kısacası burada Kur’an’dan çıkarılan hükmü beğenmediklerini, başka bir ayetler kümesi getirilerek

hükümün değiştirilmesinin istendiğini söyleyebiliriz. Ancak bu sistemi Rabbimiz kurduğu için Rasulullah'ın ondan başka bir küme oluşturması ve farklı bir hükme varması düşünülemez.

4. Sonuç

Kur'an kavramı Yüce Allah'ın ayetleri için oluşturduğu en önemli özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Belki de Allah'ın kitabını okuma ve hikmete ulaşma konusunda en temel kavram olduğu ve önceki kitapların mensupları tarafından da beklenen ve bilinen özellikte olduğu için bu beklentiye vurgu yapmak adına, son kitabın özel ismi de Kur'an olarak belirlenmiştir.²² Rabbimizin sadece indirdiği değil, yarattığı ayetleri de ilgili kümeler oluşturacak şekilde okunur ve ancak bu şekilde ayetlerden yeni bilgiler edinilerek ilerleme ve gelişme sağlanabilir. Doğadaki her bir ayeti okuyabilmek ve bir sonuca varabilmek için onunla ilgili sayısız ayeti de birlikte değerlendirmek gerektiğini her insan bilir. Şu ayet yaratılmış ayetler arasındaki kümeleşmeye işaret ediyor olsa gerektir:

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ
إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ

22 Örnek olarak bkz.: Bakara 2/185, En'âm 6/19, Tevbe 9/111.

مَثَقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا
أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

Herhangi bir durumda olup, o durumun kur'an'ından bir şey okuyorken ya da sizler bir iş yapıyorken, ona dalıp gittiğinizde mutlaka size şahit oluruz. Yerde ve gökte zerre ağırlığında bir şey bile Rabbinden gizli kalmaz. Bunların küçüğü de büyüğü de mutlaka açık bir defterdedir. (Yunus 10/61)

Ayette içinde bulunulan durumun (شأن - şe'n) kur'an'ından (ilgili yaratılmış ayetler kümesinden) ve onun tilavet edilmesinden yani bağlantılarının takip edilerek okunmasından bahsedilmekte, ardından bir işe dalıp gidilmesi durumu dile getirilmektedir. Burada içinde bulunulan durum ve/veya uğraşılan işle ilgili metodik bir çalışma içerisinde bulunduğu anlaşılabilir. Yani yaratılmış ayetlerin birbirleriyle doğru değerlendirilmeye çalışılması ve bir sonuca varılmak üzere gayret sarf ediliyor olunmasından bahsediliyor olmalıdır.

Yine Kur'an'daki kıraat eyleminin de ayetler kümesi oluşturmak üzere okumak şeklinde anlaşılması gerekir. Şu ayet bu açıdan önemlidir:

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

“Öyleyse Kur’ân okuyacağın (kara’te) zaman taşlanmış Şeytan’dan Allah’a sığın.” (Nahl 16/98)

Ayette Kur’an’ın kıraat edilmesinden yani ayetler arası ilişkilerin gözetilerek ilgili ayet kümelerinin oluşturulması şeklinde okunmasından bahsedilmektedir. Böyle bir okuma için dikkatli olmak, Rabbimizin ayetleri arasına koyduğu muhkem, müteşâbih ilişkisini doğru değerlendirebilmek, metodu bilen ekipler halinde çalışmak gerekir. Bu da insan ve cin şeytanlarının verebileceği vesveselerden korunmayı, ön yargılarımızı bir kenara bırakmayı ve Âl-i İmrân 7. ayette gördüğümüz gibi kendi kafamızdakini Kur’an’a söyletmek değil, Allah’ın söylediğine ulaşabilmek için çalışmayı gerektirir. Bu sebeple ayette “demek”ten değil, “yapmak”tan bahsedilmekte, “taşlanmış şeytandan Allah’a sığınırım de” değil, “taşlanmış şeytandan Allah’a sığın” buyurulmaktadır. Bir diğer ayet şöyledir:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

Kur’ân okunduğu zaman dinleyin ve susun ki iyilik bulasınız. (A’râf 7/204)

Ayette “Kur’an kıraat edildiği zaman” ifadesi kullanılmaktadır. Burada da bir konuda hangi ayetin hangisiyle bağlantılı olarak okunduğu ve hükme nasıl varıldığı ortaya konulurken dinlemek ve sus-

mak kast ediliyor olmalıdır. Benzer bir ayet şöyledir:

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفْرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ
قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ

Bir gün, cinlerden bir kaçımlı Kur'ân'ı dinlesinler diye sana yönlendirmiştik. Onu dinlerken birbirlerine: “Susun” dediler. Okuma bitince uyarmak için topluluklarına geri döndüler. (Ahkâf 46/29)

Rabbimizin Kur'an dinlesin diye Nebîmize yönlendirdiği cinlerin bir “kur'an” dinlediğini aynı konudan bahseden bir başka ayetten öğreniyoruz:

قُلْ أَوْحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا
عَجَبًا

De ki “Bana şunlar vahyedildi: Cinlerin bir kısmı beni dinlemiş ve şöyle demişler: Biz hayranlık uyandıran bir kur'ân (ayet kümesi), dinledik. (Cin 72/1)

Burada cinlerin “ayetleri” değil “kur'an” dinlediklerinin belirtilmesi, birbirleriyle ilgili ayetler kümesini dinlemeleri anlamında olmalıdır. Zaten Nebîmizin geleneksel şekilde adeta bir dîn ritüel olarak Kur'an okuması diye bir eylemi söz konusu

değildir. Burada onun okuduğu, birbirleriyle ilgili ayetler kümesidir.

Kur'an'ın Rabbimiz tarafından kur'an şeklinde oluşturulmuş olması, araştırılan her konuda detaylı bilgiye ulaşabilmemizi sağlar. Böylelikle her çalışmada, Kur'an'ın bitmez tükenmez bir bilgi hazinesi olduğuna yakından şahit olunur. Allah'ın detaylı bir biçimde tarif ettiği Kur'an okuma metodu doğru uygulandığı takdirde her konuda ayrıntılı ve doğru bilgiye ulaşılabilecektir. Aksi halde Rabbimizin hikmet dediği doğru bilgiyi elde etmek mümkün değildir. Bu sebeple kafasında önceden belirlediği sonuca ulaşmak, kendi kurgusunu Allah'a söyletmek isteyen kişiler, kitabın kur'an olma özelliğini hiçe sayacak, ayetler arası ilişkileri görmezden gelecek ve Allah'ın koyduğu bu bağlantıları koparacaklardır. Kur'an'dan Allah'ın bildirdiği bu metoda göre değil, kendi kafalarına göre hüküm çıkaranlar sebebiyle bugün yeryüzünde Kur'an'daki İslam'ın emarelerini görmek mümkün olmamaktadır. Çünkü böylesi bir eylemin karşılığı budur:

كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ فَوَرَّوْا
لِنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Nitekim bölüp ayıranlara da (cezayı) indireceğiz. Bu Kur'ân'ı parça parça edenlere... Rab-

**bine yemin olsun ki hepsini sorguya çekeceğiz,
yaptıkları bu işlerden dolayı. (Hicr 15/90-93)**

KAYNAKÇA

Ateş, Süleyman - Kur'an-ı Kerim Tefsiri

Bayındır, Abdülaziz – Bakara Suresi Meali, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2016

Diyanet İşleri Başkanlığı - Kur'an-ı Kerim Meali, 6. Baskı, Ankara, 2010

el-İsfahânî, Ragıp – el Müfredat fi garibi'l-Kur'an, Mısır, 1961

İbn Manzur – Lisanü'l-Arab, Beyrut, 1990

İslam Ansiklopedisi – Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi – 2002

Orum, Fatih – Kur'an'ı Anlama Usulü, Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2015

Orum, Fatih – Tasdik, Tebyin ve Nesih, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2016

Uygan, Erdem – Zikir II, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2016

Yılmaz, Hakkı – Nüzul Sırasına Göre Necm Necm Kur'an'ın Türkçe Meali, 1. Baskı, İstanbul, 2011

Yüksel, Edip – Mesaj, Kur'an Çevirisi

